

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ
ARQUEOLÒGICA PREVENTIVA EFECTUADA AL
CARRER FERRAN, 15-19, 14, BARCELONA.**

Data de la intervenció: 13 al 27 de Novembre 2006

Codi MHCB: 152/06

Direcció: Cristina Sayos

Barcelona, Abril de 2008

ÍNDEX

1. MOTIVACIONS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
2. METODOLOGIA
3. FITXA TÈCNICA
4. SITUACIÓ GEOGRÀFICA I HISTÒRICA
5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS
6. TREBALL REALITZAT
7. CONCLUSIÓ
8. BIBLIOGRAFIA
9. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

ANNEX

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

1. MOTIVACIONS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

La intervenció arqueològica preventiva de la qual tracta la present memòria, s'ha dut a terme arran de la necessitat per part de l'empresa **FECSA-ENDESA** de realitzar una canalització en rasa de la línia subterrània de la xarxa de Baixa Tensió al carrer Ferran, entre els núm. 15-19, 14.

L'obra respon al número de llicència FECZE0214945 i ha estat realitzada per l'empresa ESPELSA.

Donat que aquest indret s'inclou en una zona d'interès arqueològic, es va creure oportuna la necessitat d'intervenir-hi arqueològicament, realitzant-se un Projecte amb el codi 152/06 coordinat pel Museu d'Història de la Ciutat, de l'Ajuntament de Barcelona, i encarregant-se de l'execució arqueològica a l'empresa **ATICS, S.L.**

La direcció tècnica ha estat assumida per l'arqueòloga **Cristina Sayos Trapote**, i ha comptat amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

El treball arqueològic en qüestió ha estat realitzat del 13 al 17 de novembre de 2006.

2. METODOLOGIA

La metodologia emprada, sistemàtica i adequada s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C. Harris (Harris, 1991).

El mètode de registre estratigràfic s'ha fonamentat en l'ús d'un registre codificat (Unitats Estratigràfiques) de tradició anglosaxona, realitzant-se plantes parcials acotades en tots els nivells físics extrets i la documentació fotogràfica pertinent.

Paral·lelament a aquesta tasca s'ha configurat la documentació planimètrica general, topogràfica i fotogràfica del jaciment.

En el cas de trobar-se material arqueològic es codificaria segons els següents criteris, 152 (Codi de la intervenció arqueològica) – 06 (any del PIA) – núm. de la UE (Unitat Estratigràfica) – núm. d'inventari (Número de diferenciació de les peces més significatives).

3. FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Carrer Ferran, 15-19, 14
UBICACIÓ	Districte de Ciutat Vella, Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 431111 m Y: 4581588 m Z: 7,7 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	13-27 de Novembre de 2006
PROMOTOR	FECSA-ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Cristina Sayos Trapote

4. SITUACIÓ GEOGRÀFICA I HISTÒRICA

Com ja hem dit a l'apartat anterior, la intervenció arqueològica s'ha realitzat al carrer Ferran número 19, al districte de Ciutat Vella de Barcelona.

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besós. La seva funció capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besós-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suara anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un SALT o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Aixa doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El Pla inclinat, els turons arran de mar, i el pla de baix, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

Barcelona va ser fundada al voltant del *Mons Taber* (petita elevació prop de la mar, de fàcil defensa i amb una excel·lent vista sobre el pla) entre els anys 15 i 10 aC., com a conseqüència de les reformes territorials i administratives ordenades per August. El seu nom complert era *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*.

Les muralles envoltaven una superfície d'unes deu hectàrees i tenien una forma octogonal no regular que s'adaptava al relleu del turó. Va tenir dos recintes emmurallats, el primer datat del moment de la fundació de la ciutat; i el segon, de finals del segle III i/o principis del segle IV segons els diversos autors, adossat a la cara externa de l'anterior i reforçat amb setanta-sis torres de defensa, de les quals deu no eren quadrades i estaven situades als angles i a les portes.

El *decumanus maximus* s'iniciava a la porta situada a la plaça Nova (defensada per dues torres circulars), continuava pel carrer del Bisbe fins la plaça Sant Jaume i pel carrer de la Ciutat fins al carrer Regomir on estava situada la porta decumana de mar. El *cardo maximus* discorria pel carrer Llibreteria, plaça Sant Jaume i carrer del Call, comunicant els carrers Banys Nous i Via Laietana on es trobaven les altres dos portes.

El *forum*, en el cas de Barcelona, no estaria situat al centre geogràfic de la superfície emmurallada, sinó desplaçat cap al nord. Actualment, la forma i situació del *forum* i de totes les construccions que el formarien, no es coneix realment. Sabem que estava presidit per un o més temples com ho demostren l'existència de les restes d'un d'ells dedicat a l'emperador August i situat al punt més alt del *Mons Taber*, al carrer Paradís nº 10. D'aquest es conserven, a la seva posició original, tres columnes amb els seus respectius capitells, part de l'arquitravat i part del *podium*, d'aquí se'n ha deduït que era un temple hexàstil i perípter, de trenta-cinc metres de llarg i disset i mig d'ample. El 1956 va ser remodelada la plaça del Rei i la columna romana que era al centre va ser traslladada al carrer Paradís i col·locada a continuació de les anteriors.

La ciutat, des de l'època tardoromana i fins a l'època alt medieval es va mantenir closa dins el recinte emmurallat dels ss.III-IV d.C.

Durant els segles XII al XIV es reactiva l'activitat comercial i artesana i es produeix un creixement urbà que tindrà el seu punt àlgid en els segles XV i XVI. L'església de Sant Miquel, enderrocada en part l'any 1145, és reconstruïda en aquest moment pel compte Ramon Berenguer. Altres edificis són construïts o restaurats durant aquests segles, és el cas del Palau Reial Major o del Palau del Lloctinent. La Catedral de Santa Eulàlia i el Palau del Bisbe, juntament amb les Casa dels Canonges, la Casa de l'Ardiaca i la Pia Almoïna, formen un segon grup d'edificacions vinculades, en aquest cas, al centre episcopal.

El Palau de la Generalitat i la Casa de la Ciutat, que emmarquen la Plaça de Sant Jaume, condensen des del segle XIV la història de la ciutat i la història dels canvis polítics del país català a partir del 1370. La Plaça de Sant Jaume actual, on coincideixen els antics eixos de la ciutat romana, és fruit d'una urbanització efectuada entorn del 1823 per donar sortida a la plaça a la Casa de la Ciutat, enderrocant-se l'església de Sant Jaume, la Casa de la Batllia i l'església de Sant Miquel.

A la Plaça de Sant Miquel, l'urbanisme portat a terme en el segle XVIII amb la construcció d'edificis d'habitatges amb grans soterranis es va veure afectat l'any 1958 per la construcció del nou edifici d'oficines i serveis municipals de l'Ajuntament de Barcelona.

Envolten aquest nucli central de Barcelona tres barris històrics: els de Sant Just i el de Palau al SE i S de l'antiga ciutat romana i el barri del Call al sector W.

El barri de Sant Just comprèn un entramat de vells carrerons que té com a centre l'església i placeta de Sant Just.

El Barri del Palau rep el seu nom del Palau Reial Menor o Palau de la Reina situat entre els carrers d'Ataülfi i dels Templers, i s'estén a partir de la Plaça de Sant Miquel, feta sobre les antigues termes romanes i del palau enderrocant el 1847 per ordre de la Comtessa de Sobradiel. Al carrer Avinyó i sectors propers hi ha notables edificis residencials de començaments del segle XIX ja que fou un sector preferit de l'alta societat de Barcelona d'aquell temps. Entre els molts edificis que es podrien destacar sobresurt el Palau Centelles o del Duc de Solferino a la Baixada de Sant Miquel.

El carrer Ferran és força nou ja que s'obrí al s. XIX acompanyant les obres de remodelació de la Rambla.

5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

Una de les zones amb més coneixements arqueològics d'aquesta part de la ciutat és la plaça de Sant Miquel i els seu entorn.

De l'entorn immediat de la plaça Sant Miquel provenen els mosaics de les "curses del circ" de les "tres gràcies" pertanyents a les *domus* que configuraven les *insulae* properes al tram sud de la muralla. El seu descobriment va ser conseqüència de l'amplia reforma urbana que va patir aquest sector de la ciutat al segle XIX entre el Palau Reial Menor i el Convent de l'Ensenyança.

Entre els anys 1960-1961 l'excavació del solar que va constituir l'actual plaça Sant Miquel, com a pas previ a l'edificació del nou edifici destinat a dependències de l'Ajuntament, va córrer a càrrec del Sr. Serra Ràfols. Es van poder identificar dues *domus* separades per un carreró.

En les campanyes dels anys 1968-1975 es van identificar les restes d'un conjunt termal, del qual ja es tenia notícia des del segle XIX, que ocupava la meitat NW de la plaça de Sant Miquel. Es tracta de sales de les termes que corresponien al *caldarium* i al *frigidarium* d'aquests banys públics, relacionades amb l'edifici públic erigit pels *Minicii Natalis* esmentat en una placa de marbre. També va ser descobert un *cardo minor*, que coincideix amb l'actual Baixada de Sant Miquel i Font de Sant Miquel, que separa les termes d'una casa romana, parcialment destruïda en aixecar edifici de l'Ajuntament l'any 1960.

L'any 1989, a uns 4 metres de profunditat, es va arribar al nivell d'ocupació romana. A aquesta cota van ser descobertes les restes d'una de les *domus*.

L'altra zona, fruit de diverses campanyes d'excavació portades a terme, és al carrer Sant Honorat, 3 (els anys 2001-2002 i 2004, sota la direcció de Francesc Florensa).

Pel que fa al jaciment del C/ Sant Honorat, 3, cal destacar els estrats i estructures relacionades amb un edifici de magatzem de grans dimensions, situat en ple Call jueu, del que tenim els seus orígens probablement en el segle XII. L'altra fase important del jaciment és la troballa de part d'una *domus* romana i un seguit de *tabernae* que tenen el seu origen en el segle IV dC. La *domus* perd la seva funció com a tal a finals del segle VI, mentre que les

tabernes i algunes estructures que es construeixen sobre la domus semblen arribar fins el segle VIII. Les restes de la domus localitzades corresponen al peristil i a un seguit d'habitacions. El corredor que envolta el peristil i dues de les *cubicula* estan pavimentades amb mosaics policroms. Es varen localitzar molt poques restes anteriors a la domus, entre elles cal destacar un pou amb dos moments d'amortització, el primer de finals del segle I i principis del II dC i una segona en el segle III dC. Només es varen poder constatar dos murs relacionats en el moment fundacional de la ciutat de *Barcino*.

Un altra intervenció a destacar, és la del C/ Avinyó, 15 on es va documentar un tram de la muralla romana del s.IV, així com part de la fonamentació d'una de les seves torres. I també part d'una *domus*, que conservava una paret de tapia amb restes de pintures (decoracions florals i figures humanes) i també dos paviments força, ben conservats, un d'*opus signinum* i un altre d'*opus sectile*.

I just al davant, al carrer Avinyó 16, de la Lleona, 12-14, i dirigit per Cristina Belmonte Santisteban i M. del Mar Carretero Nieto (BELMONTE-CARRETERO, 2005), es localitzà part del fossat de la muralla augustea i una gran fossa d'extracció d'argiles, també hi ha restes d'ocupació altimperial i restes d'activitats agrícoles pertanyents ja a períodes medievals.

6. TREBALL REALITZAT

Segons el projecte d'obra presentat al MHCB, es preveia l'obertura d'una rasa de 35 metres de llargada, per 0,42 d'amplada i 0'80 de fondària (tret del encreuament que van baixar uns 0'60m), en forma de L invertida.

Aquesta rasa s'ha denominat amb el núm. 100, mentre que les diferents UE documentades s'han anat numerant a partir del núm. 101, correlativament.

D'aquesta manera es va procedir a l'obertura del subsòl, amb martell compressor, inicialment, i amb pic posteriorment. El primer nivell documentat (UE. 101) ha estat el paviment modern del carrer, format per lloses de formigó de 60x40x5 cm., a més de la seva preparació de formigó (UE 102), la potència de la qual oscil·lava uns 55 cm. Per sota d'aquest paviment es va documentar un nou estrat (UE 103), format per sauló barrejat amb material constructiu, que sol ser el sediment utilitzat habitualment per al farciment de les rases realitzades per la instal·lació de serveis; tot aquest sediment es va anar traient de forma manual, amb pic i pala, fins arribar a la fondària necessària, que en cap cas fou superior als 80 cm.

Un cop oberta la rasa, es va procedir a col·locar els cables de la línia subterrània, i tornant a tancar la rasa.

7. CONCLUSIONS

El resultat de la intervenció al carrer Ferran, 15-19, 14, amb el codi 152/06, constata la inexistència de restes arqueològiques a la zona afectada, i per tant podem parlar de resultats negatius.

L'estratigrafia que s'ha pogut documentar ha consistit en una seqüència contemporània formada per una capa de lloses de 5 cm que formen el paviment del carrer i que cobreix a una capa de preparació de formigó de 55 cm. Per sota d'aquesta capa de formigó ha aparegut sauló barrejat amb argiles i material constructiu, que cobria serveis moderns (cables d'aigua, gas, electricitat).

Afirmem que no s'ha observat l'existència de cap estructura o resta arqueològica de cap mena, i tampoc s'ha trobat cap tipus de material arqueològic.

L'escassa profunditat de les rases realitzades (amb un màxim de 80 cm), ha impedit documentar les cotes inferiors, per la qual cosa no es pot descartar que hi hagi restes arqueològiques per sota d'aquestes.

8. BIBLIOGRAFIA

- ALMERICH, L. - 1949: *Història dels carrers de la Barcelona vella*.
- BATLLE, C.- 1988: "L'expansió Baixmedieval. Segles XIII-XV". *Història de Calalunya, vol. III*. Barcelona.
- CARANDINI, A. 1997, *Historia de la tierra. Manual de excavación arqueológica*, Crítica, Barcelona.
- CIRICI, A. - 1985: *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide. Barcelona.
- DDAA. - 1991: "Introducció, Barcelonès i Baix Llobregat", *Gran Geografia comarcal de Calalunya*. Barcelona.
- DDAA. - 1992: *La ciutat consolidada (segles XIV-XV). Història de Barcelona. Vol III*. Barcelona.
- DDAA. - 1999: *Ciutat vella i l'Eixample. Els barris de Barcelona, vol. I* Enciclopèdia Calalana Barcelona.
- DURAN I SANPERE, A. - 1972: *Barcelona i la seva Història, vol. I*. Barcelona.
- FABRE, J., HUERTAS, J. - 1977: *L'Eixample i la Barcelona Vella. Tots els barris de Barcelona, vol. V* Edicions 62. Barcelona.
- FLORENSA, A – 1959: *La antigua casa de la Ciudad*. Barcelona
- HARRIS, E.C. - 1979: *Principios de estratigrafía arqueológica*. Editorial crítica. Barcelona.
- HERNÁNDEZ, X.; GERONÉS, A.; SANTACANA, J. - 1998: *El Parlament de Calalunya*. Barcelona.
- MORENO EXPÓSITO, I.: *Memòria d'intervenció del control arqueològic a la finca 59 carrer Ferran-28 carrer del Call*. Barcelona 2002.
- SALES, N. - 1988: "Els segles de la decadència. Segles XVI-XVIII". *Història de Calalunya, vol. IV*. Barcelona.
- SALRACH, J.M. - 1988: "El procés de feudalització. Segles III-XII". *Història de Calalunya, vol. II*. Barcelona.
- VILA, J.M. - 1998: *Memòria dels sondeigs arqueològics realitzats a la Plaça Sant Miquel de Barcelona*. Inèdit

9. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 101
JACIMENT: C/ Ferran, 15-19, 14.	Codi MHCB: 152/06	Cronologia: S.XX	
DEFINICIÓ :	Paviment actual del carrer.		
DESCRIPCIÓ :	Lloses de 60x40 cm.		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	102, 103	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 102	
JACIMENT: C/ Ferran, 15-19, 14.	Codi MHCB: 152/06	Cronologia: S.XX		
DEFINICIÓ :	Preparació del paviment actual del carrer.			
DESCRIPCIÓ :	Preparació del formigó.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 103	
JACIMENT: C/ Ferran, 15-19, 14.		Codi MHCB: 152/06	Cronologia: S.XX	
DEFINICIÓ :	Estrat			
DESCRIPCIÓ :	Estrat format per sauló estèril (argila-les i material constructiu)			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	101, 102
	Talla a	.	Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

ANNEX

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Rasa del carrer Ferran ja oberta amb els cables a la vista.

Rasa de l'encreuament del carrer Ferran.

Perfil de la rasa on es veuen el paviment actual, la preparació de formigó i el sauló.

DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

